

Розділ 2.

ПРОБЛЕМИ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ВСТУПУ УКРАЇНИ ДО ЄС

2.1. Наявність у конституціях держав-учасниць ЄС положень, що юридично дозволяють участь держави у Союзі

Специфічною рисою конституцій держав-учасниць ЄС є наявність у них положень, що юридично дозволяють участь держави у Співтовариствах і Союзі. Проте аналіз цих норм не дозволяє говорити про існування якої-небудь єдиної загальноєвропейської конституційної практики з цього питання.

У Конституційному акті Данії, конституціях Іспанії, Італії, Люксембургу, Нідерландів, Мальти майже не має згадок про Європейський Союз або Європейські співтовариства. Норми, що регулюють членство у цих організаціях, сформульовано значною мірою з розрахунком на загальне застосування для участі у будь-яких інтеграційних об'єднаннях. По суті, така сама модель має місце у конституціях Бельгії і Греції та шведському Акті про уряд 1809 р., що містять лише одну-дві норми, присвячені спеціально для випадку ЄС. Натомість у конституціях Австрії, Ірландії, Німеччини, Франції, Португалії і Фінляндії закріплені більш-менш широкі комплекси норм, що регулюють різноманітні аспекти членства держави саме у ЄС. У конституціях деяких держав-учасниць можна знайти норми, що стосуються питання про дію у внутрішньому правопорядку правових

актів ЄС - вони встановлюють принципи верховенства та прямої дії права ЄС.

Так, модель детального регулювання дається Конституцією Австрії, яка включає в цьому сенсі 11 статей, згрупованих у розділі В - Європейський Союз, з розділу І - Загальні положення. Європейський Союз. У них детально описано звіти та зобов'язання інституційного характеру, вибори до Європейського парламенту, а також участь Австрії у Спільній зовнішній політиці та політиці безпеки. Відповідно до ст. 9 п. 2 Конституції (текст, що є частиною розділу А глави І) значиться, що «на підставі закону або державного договору, відповідно до ст. 50 абз. (1), окремі федеральні повноваження можуть бути передані іншим штатам або міжурядовим організаціям». Конституція Бельгії регулює міжнародні відносини в розділі ІV, посилаючись також на правила щодо перегляду договорів про заснування Європейських Співтовариств, договорів і актів, які їх змінюють або доповнюють, а також виборів до Європейського парламенту [7].

Конституція Республіки Кіпр чітко регулює верховенство права ЄС у ст. 1а Частини І – Загальні положення, в якій зазначено, що «Жодне з положень Конституції не може тлумачитися в сенсі скасування прийнятих законів, здійснених актів або заходів, вжитих Республікою, які стають необхідними внаслідок її зобов'язання як держави-члена Європейського Союзу, і ці положення не перешкоджають створенню юридичних наслідків регламентів, директив або інших обов'язкових актів чи заходів законодавчого характеру, прийнятих Європейським Союзом або Європейськими

Співтовариствами чи їх установами або їхні компетентні органи на основі Договорів про заснування Європейських Співтовариств або на основі Договору про Європейський Союз у Республіці» [7].

Подібні положення містяться в Конституції Ірландії, в ст. 29 – Міжнародні відносини, пункт 6, згідно з яким «Жодне положення цієї Конституції не скасовує закони, прийняті в життя, або заходи, прийняті державою до, під час або після набрання чинності Лісабонським договором і які накладаються зобов'язаннями, які покладаються на нього як члена Європейського Союзу ... або члена Європейського співтовариства з атомної енергії, і не можуть перешкоджати прийнятим законам, виконаним актам або заходам, прийнятим: і) Європейським Союзом або Європейським співтовариством з атомної енергії чи їх установами; ii) Європейські Співтовариства або Європейський Союз, що існували безпосередньо перед набуттям чинності Лісабонським договором, або їхніми інституціями, або iii) компетентними органами, заснованими на договорах, згаданих у цьому пункті, мають силу закону в межах держави» [7].

Конституція Фінляндії передбачає навіть у ст. 1 той факт, що «Фінляндія є державою-членом Європейського Союзу», інші статті, які посилаються на цю структуру, такі як ст. 66, яка, посилаючись на обов'язки прем'єр-міністра, встановлює, що «прем'єр-міністр представляє Фінляндію в Європейській раді... в інших заходах Європейського Союзу, де необхідна участь вищих структур держави» [7].

Конституція Федеративної Республіки Німеччина містить окремі положення в ст. 23 – Європейський Союз – Захист основних прав – Принцип субсидіарності щодо участі Німеччини в Європейському Союзі, передачі законом суверенних повноважень, право бундестагу та бундесрату подавати позов до Суду Європейського Союзу для оскарження законодавчого акту Союзу, який порушує принцип субсидіарності, участь у законодавчому процесі ЄС [7].

Для України на шляху євроінтеграції важливим є врахування досвіду конституційної практики країн, які останніми роками ввійшли до складу Європейського Союзу і їх національне законодавство зазнало значних змін. Так, входження Чехії до ЄС передбачало прийняття приблизно 250 нових чеських законів і понад 800 інших нормативних актів [6]. Однак Конституція Чеської Республіки не містить окремих розділів з цим об'єктом, відносини між національним правопорядком і правопорядком ЄС вирішуються відповідно до загальних правил посилення на міжнародне право, які містяться в Конституції [7].

Натомість, у рамках загальної оцінки Конституції Словацької Республіки з точки зору членства Словацької Республіки в Європейському Союзі, можна констатувати, що конституція в принципі не створює жодних перешкод для членства в цьому транснаціональному угрупованні і створює передумови для виконання зобов'язань, які випливають із цього членства для Словацької Республіки. Однак проблемні питання залишаються. Так, проблемою є нечітке, неповне і по суті непотрібне налаштування

пріоритету права Союзу перед національними законами. Проблемним видається і відсутність конституційного регулювання ухвалення рішень Європейської Ради, які переглядають основний закон Союзу. Можлива поправка до конституції також має включати зміну можливості Національної Ради Словацької Республіки порушувати позов до Суду ЄС про визнання недійсним правового акта Союзу з причини порушення принципу субсидіарності та обов'язковості [4, с. 264].

У Конституції Республіки Словенія знаходимо положення щодо можливості передачі частини суверенних прав міжнародним організаціям, але без прямого вказівки на Європейський Союз. Конституція Хорватії містить окрему главу з чітким і вичерпним регулюванням відносин з ЄС. Так, у Розділі VIII – Європейський Союз регулюються правові основи вступу та передачі конституційних повноважень (Розділ I), участь в інститутах Європейського Союзу (Розділ II), право Європейського Союзу (Розділ III) та права громадян Європейського Союзу (розділ IV) [7].

Для Республіка Польща поворотним моментом євроінтеграційних конституційних змін стало прийняття нової Конституції Польщі 2 квітня 1997 р. Її проєктанти заклали в неї окреме підґрунтя для майбутнього делегування певних компетенцій до ЄС. Важливий пункт “Європа” вміщено у ст. 90 Конституції. Він мав за мету знайти рівновагу між збереженням засад національного суверенітету і передбаченою можливістю інтеграції в ЄС. У цій особливій ст. 90 Конституції стверджується, що: “Республіка Польща може, на підставі міжнародних угод, делегувати до міжнародної

організації або міжнародної інституції компетенцію органів державної влади з деяких конкретних питань”. Це положення створило достатню законну основу для приєднання Польщі до Європейського Союзу [1, с.15].

У свою чергу під час прийняття Болгарії до Європейського Союзу, Рада Європи зобов’язала її змінити Конституцію так, щоб її головні положення відповідали європейським стандартам. До першої глави Конституції – «Основні принципи» було включено імператив, який говорить: «Республіка Болгарія бере участь у будівництві та розвитку Європейського Союзу» [3]. Конституція Болгарії не виділяє жодної спеціальної назви/глави щодо відносин з ЄС, але є положення, які посилаються на це, коли регулюються повноваження конституційних органів влади [7].

Є також окрема стаття 148 в Конституції Румунії, що стосується європейської інтеграції, у якій зазначається, що «положення установчих договорів Європейського Союзу, а також інші зобов’язуючі нормативні акти Співтовариства мають пріоритет над протилежними положеннями внутрішнього законодавства, відповідно до положень акта приєднання» [5].

Конституція Угорщини передбачає ст. Е, пункт 2: «Для того, щоб брати участь у Європейському Союзі як держава-член, Угорщина може здійснювати деякі зі своїх повноважень, передбачених Основним законом, разом з іншими державами-членами через інституції Європейського Союзу на основі міжнародної угоди, в тій мірі, в якій це необхідно для здійснення прав і обов’язків, що виникають на основі встановлених договорів», і

в пункті 3, що «право Європейського Союзу може передбачати загальнообов'язкові правила поведінки, відповідно до умов, викладених у параграфі 2» [7].

Цікавий спосіб інкорпорації норм, що встановлюють відносини з ЄС, можна знайти у випадку Конституції Литовської Республіки, яка встановлює в ст. 150 невід'ємною частиною Конституції Литовської Республіки, серед іншого, «Конституційний акт про «приєднання Литовської Республіки до Європейського Союзу» від 13 липня 2004 року». У пункті 2 цього Закону передбачено, що «законодавство Європейського Союзу є невід'ємною частиною нормативної системи Литовської Республіки. У випадку засновницьких договорів Європейського Союзу правові норми Європейського Союзу застосовуються безпосередньо, тоді як у разі конфлікту правових норм вони матимуть перевагу над законами та іншими актами Литовської Республіки» [2]. Конституція Латвії посилається на ст. 79 щодо вступу до Європейського Союзу та можливих «суттєвих змін, пов'язаних із вступом» [7].

Отже, якщо дослідити кожен з конституцій країна-членів ЄС, ми помітимо різні способи регулювання відносин між відповідною державою-членом та ЄС, що також призводить до відсутності одноманітності підходів національних органів влади по відношенню до ЄС.

Список використаних джерел:

1. Демчишак Р. Особливості євроінтеграційного процесу у Польщі: внутрішньополітичний та зовнішньополітичний виміри. *Політичні науки*. 2015. №2. С.13-18.

2. Конституція Литовської республіки. URL: http://lib.rada.gov.ua/static/LIBRARY/catalog/law/lit_konst1.htm
3. Бучкова П. Конституционната основа на членството на Република България в Европейския съюз. URL: <https://law.nbu.bg>.
4. Jánošíková M. Ústava Slovenskej republiky a členstvo Slovenskej republiky v Európskej únii. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. 2013, Issue 4, p.249-264.
5. Constituția României. URL: <https://www.constitutaromaniei.ro/art-148-integrarea-in-uniunea-europeana/>
6. Preininger M. Evropské správní právo a Česká republika. URL: www.agris.cz/etc/textforwarder.php?iType=2&iId=153012&PHPSESSID=3e
7. Safta M. Justiția constituțională europeană. Prea mult drept constituțional în Uniunea Europeană? URL: <https://www.juridice.ro/essentials/5257/justitia-constitutional-a-europeana-prea-mult-drept-constitutional-in-uniunea-europeana>.